

Un monte todos os montes

Publicación dirixida e coidada por

Azul mais Verde Coop.

Concepto e coordinación do proxecto

Azul mais Verde Coop.

Textos

Adriele Andrade Précoma

Natalia Balseiro

Lara Barros Alfaro

María Bella

Martiño Cabana Otero

Joám Evans Pim

Susana González

Outonía S. Coop. Galega (Araceli Macías, Branca Albán, Tania Sánchez)

Óscar Rivas López

Fran Rodríguez Casal

Ensaio visual

Antonio Nodar

Deseño gráfico e maquetación

Andrés López Estudio

Producción editorial

Azul mais Verde Coop.

Corrección e coidado de textos

Roberto Abuín e Azul mais Verde Coop.

Impresión

Agencia Gráfica

Territorios desde os que se escribe

Mazaricos · Carnota · Corcubión · Couso · Froxán ·

Vilariño de Conso · Traspielas · Galicia rural · Brasil

Apoio e financiamento

Fundación Daniel y Nina Carasso

Un monte todos os montes concíbese como unha publicación para a acción e o pensamento compartidos. Reúne voces, prácticas e saberes situados que dialogan arredor do monte como espazo cultural, político e comunitario.

Decidimos manter a pluralidade de formas da lingua galega presentes nos textos -populares, normativas, reintegradas e tamén en diálogo co portugués- como unha elección de respecto ás persoas colaboradoras, á vez que un recoñecemento á biodiversidade cultural da que somos parte e que desexamos tamén para o monte.

Desde Azul mais Verde impulsamos a dirección e o coidado deste proxecto editorial, abrindo e sostendo un marco común que permita a circulación das experiencias e das memorias aquí convocadas.

index

20 *Un monte todos os montes*

[Introdución á publicación]

Azul mais verde Coop.

O MONTE COMO TERRITORIO CULTURAL

Reflexións arredor de proxectos

35 *O monte no horizonte do sensible*

[Reflexións arredor de *Terra Creativa*]

María Bella

51 *Chegar ao monte non é doado*

[Reflexións arredor de *Terra Común*]

Natalia Balseiro

69 *Comunidade semente: prácticas sostíbeis dende
a cultura e a ciencia*

[Reflexións arredor de *Reverdecer*]

Susana González

GOBERNANZAS PARA O MONTE EN COMUNIDADE

Figuras que abren camiño

- 91 *A Custodia do Territorio en Galicia: unha estratexia de colaboración para a conservación da natureza*
Martiño Cabana e Óscar Rivas
Asociación Galega de Custodia do Territorio
- 111 *O monte comunal e a preservación do territorio: unha ollada histórica e algunhas reflexións actuais*
Lara Barros Alfaro
Mulime
- 135 *Repensar a terra desde os dereitos da Natureza*
Joam Eváns Pim
Fundación Montescola
- 151 *Litigância estratégica popular: lutas pela terra com artes e ciências plurais*
Adriele Andrade Précoma
Pontifícia Universidade Católica do Paraná, Brasil

MEMORIAS COLECTIVAS SOBRE O MONTE AMEAZADO

Ecos de voces situadas

177 *Até onde pode aguantar un río que non canta?*

Araceli Macías, Branca Albán, Tania Sánchez

Outonía S. Coop. Galega

199 *O Monte da Ruña: a memoria dunha
paisaxe latente*

Polifonía de voces mediadas por María Bella

Azul mais Verde Coop.

223 *Aínda estamos aquí: Notas sobre a
gramática parda*

Fran Rodríguez Casal

ENSAIO VISUAL

Observar o monte

Antonio Nodar

243 SOBRE AS AUTORAS

UN MONTE TODOS OS MONTES

Atopámonos en Galicia, ano 2026. Desde este pequeno proxecto cooperativo que é Azul mais Verde, situado en Carnota, na Costa da Morte, lanzamos con esperanza e gratitude esta “publica-acción” que decidimos chamar *UN MONTE TODOS OS MONTES*. Invocamos, desde este nome convertido en “frase-medicina”, algo así como un rezo a moitas voces que encarna, na súa escrita e na súa lectura, a potencia do encadeamento. Cremos -e desexamos- que o espírito que traemos cos seus contidos poida, oxalá, accionarse desde un a todos os montes.

Preto de nós, mesmo desde as fiestras do noso refuxio produtivo, o monte ocupa un lugar de importancia: está todo o tempo presente nas formas que modelan o noso horizonte cotián. Percorrémolo metro a metro no trazado do camiño que nos leva á cidade. Vémolo como horizonte, contra o ceo, contra o mar e contra outros montes. Atravesámolo na súa verticalidade e tamén na súa profundidade. Camiñámolo, indagámolo, experimentámolo e tentamos exploralo e abrilo a outras miradas desde a nosa perspectiva cultural. O monte é, para nós, compañeiro de pensamento e materia de aprendizaxe.

Nos distintos proxectos cos que nos comprometemos ao longo das nosas liñas de traballo -como en *Terra Creativa*, en “Ollos de Vidro”, nos “Itinerarios de Aprendizaxe”, nas “Espeteiras Comunais” ou mesmo no deseño da mesa de plenos do Concello de Corcubión- o monte foi cobrando unha importancia salientable. Co tempo fomos aproximándonos ao territorio, descubriendo e afondando nas profundas interrelacións entre monte, pobo e territorio, na súa complexa posta en xogo e en disputa desde as dimensións máis esenciais: a política, a económica, a comunitaria, a cultural e a medioambiental. En Venecia, no contexto dun seminario, explicabamos os montes industriais de eucaliptos como montes de augas silenciadas. Hoxe, mesmo nomeados como territorios de sacrificio, estes montes e os seus pobos volven ser -unha vez máis- escenarios de insostibilidade e de inxustiza biosocial. No monte, semella que sempre perden a comunidade, a natureza e a cultura; e isto interpélanos.

Esta publicación está concibida desde un posicionamento crítico e responsable convertido en ánimo para a posta en acción. A súa visión xurde despois de atravesar a marabillosa experiencia do proxecto *Terra Creativa*

e de facernos conscientes da importancia de articular un *nosoutras*, tamén para abordar as problemáticas do monte. Polo tanto, é un chamamento a tomar partido colectivamente, combinando e potenciando a diversidade de lugares de enunciación, esferas de coñecemento e praxes que son valiosas para o traballo co monte. Pretende ser unha ferramenta que alumee formas de compor, que opere en favor da imaxinación de posibles, que coide, traduza e ensine a mediar entre sensibilidades distintas. Quere afondar na historia e nas historias, tamén na memoria e as memorias. Abrir a reflexión dos procesos e das metodoloxías desde os achados que nos empoderan. Desde a observación e a contemplación Desde as biografías. Que esta publicación sirva de camiño -e para os camiños- que nos comprometen co monte, devolvéndolle forza ás comunidades, á natureza e á cultura.

Un monte todos os montes divídese en catro partes.

A primeira, O MONTE COMO TERRITORIO CULTURAL, no que poñemos o foco nas formas experimentais de comprometerse co monte desde a cultura, a través das reflexións arredor de proxectos específicos por medio dalgunha das súas

persoas interlocutoras. A segunda, GOBERNANZAS PARA O MONTE EN COMUNIDADE, na que nos adentramos na comprensión de figuras organizativas que poden ser inmensamente empoderadoras e favorecedoras para as transformacións dun monte con visión de futuro, contadas desde a experiencia e a *expertise* de persoas e entidades que son referentes. A terceira parte, MEMORIAS COLECTIVAS SOBRE O MONTE AMEAZADO, propónse facer visible as ameazas que o monte agocha desde a perspectiva situada e encarnada das comunidades, grazas a formas exploratorias de mediación desenvolvidas por axentes que traballan desde o territorio. Finalmente, co ENSAIO VISUAL convidámonos a percorrer o monte desde un exercicio pausado de contemplación.

Todas as contribucións comparten a intención de terse concibido desde unha escrita operativa, é dicir, escrita que afonda na conciencia do problema que afrontamos sobre o monte e que abre camiños de posibilidade para o cambio. Procuramos desde aquí unha escrita que non só explique, senón que dispoña para o facer. Que apunte de onde vimos, sitúe onde estamos e nos forneza con ferramentas e acompañamento para o futuro.

Imaxinámonos unha comunidade lectora plural, diversa como a biodiversidade que queremos devolverlle ao monte. Gustaríanos ser capaces de situarnos nas conexións entre mundos e ámbitos para ser de utilidade a moita xente: entre cultura, natureza e comunidade; entre pensamento, academia e activismo; entre o popular e o excepcional; entre as olladas novas e as veteranas... entre moitas.

O problema que abordamos nestas páxinas -pensado tamén, desde a estética e a gráfica, en clave de biodiversidade e coidado- está enunciado e explorado nas especificidades e realidades do noso territorio e na riqueza da nosa lingua propia. En Galicia o monte é imprescindible para o entendemento profundo da nosa identidade. Como di un querido amigo: “O monte forma parte do cosmos do pobo”. Desexamos e confiamos que o particular que aquí compartimos ilumine e teña ecos alén de nós.